

KAJETAN GANTAR
Filozofska fakulteta
Ljubljana

UDK 807-05 P.M.D.

IZ MOJIH SPOMINOV NA PROF. PETRUŠEVSKEGA

Za ime prof. Petruševskega sem prvokrat slišal že v gimnazijskih letih. Moj oče mi je namreč nekoč pripovedoval, kako neki klasični filolog, izreden učenjak in nad vse sposoben organizator, išče predavatelje za novo ustanovljen filozofsko fakulteto v Skopju in kako je tja povabil tudi nekatere Slovence, med drugim njegovega prijatelja germanista prof. dr. Zelenika.

Ponovo sem o njem slišal kmalu po začetku svojega študija klasične filologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani, ko nam je prof. Grošel sporočil, da so vodilni klasični filologi iz vse Jugoslavije ustanovili „Živo antiko“, prvi jugoslovanski znanstveni časopis za klasično filologijo in sorodne antične študije, ki bo imel svoj sedež v Skopju in ki mu bo glavni in odgovorni urednik skopski profesor dr. Mihail Petruševski. Kmalu sem – še kot študent – postal tudi sodelavec tega časopisa, in v posebno priznanje sem si štel, ko mi je moj akademski učitelj povedal, kako je bil objavljen v tretjem letniku „Žive antike“. V meni je rasla želja, da tega velikega učenjaka, ki je v mojih očeh postal že prava legenda, tudi osebno spoznam.

Prvič sem ga osebno srečal na kongresu za bizantinološke študije v Ohridu. Že ob prvem srečenju me je presenetil s svojo skromnostjo, preprostostjo in neposrednostjo: pred mano je stal nekdanji rektor skopske univerze in največi jugoslovanski klasični filolog, jaz pa sem komaj dobro končal svoj študij na univerzi – in vedar se je z mano pogovarjal kot enak z enakim. Tedaj sva se tudi dogovorila, da ga čim prej kot gosta povabimo predavat v Ljubljano.

Našemu vabilu se je z veseljem odzval in imel decembra 1961 v Ljubljani dve predavanji, eno kot gost Društva slovenskih književnih prevajalcev o svojih izkušnjah pri prevajanju Homerja v makedonščino, drugo na SAZU o svoji najbolj priljubljeni temi, o neobstoju t.i. tragične katarze v Aristotelovi Poetiki. In obkrat nas je na moč presenetil. V predavanju o prevajanju Homerja nam je pričaral naravni tok in čudovito melodioznost makedonskega heksametra. Še danes mi zveni v ušesih njegovo pripovedanje o tem, kako je najprej poskušal napraviti izbor iz Iliade in Odiseje v makedonski prozi, pozneje pa je svoj prozni prevod pretil v heksametre. To pa je storil v globokem prepričanju, da makedonski jezik s svojim stalnim poudarkom

na predpredzadnjem zlogu nudi široke možnosti za pretežno daktilski stih, kakršen je herojski heksameter; poleg tega se je zavedal, da tudi najpopolnejši prozni prevod ne more popolnoma pričarati podobe homerske poezije, ki ji šesterec s svojim zvočnim ritmom, podobnim žuborenju bistre in deroče reke, daje posebno lepoto. „Toda kdor hoče plavati po bistrim vodah tako deroče in žuboreče reke, kot je Homerjeva poezija, mora biti odličan plavec!“ Prof. Petruševski je sicer zatrjeval, da teh „plavalških sposobnosti nima“, toda njegovi prevodi so dokazovali ravno nasprotno, saj so mu heksametri, ki jih menda pred njim v makedonščini še nihče ni poskušal pisati, tekli gladko in nevsiljivo, in njegov izraz je bil v resnici – kolikor smogo lahko kot Ne-Makedonci presodili – bister in čist kot gorski studenec.

Še bolj nas je prof. Petruševski presenetil ob drugem predavanju, o katarzi, s svojo naravnost stoisško zadržanostjo in strpnostjo. Čeprav so razni ugledni diskutanti njegovo osrednjo tezo, precej vehementno, morda tudi nekoliko zviška zavračali, je ostal vseskozi miren, dostojanstven, odprt in dovzeten za nasprotno argumente, vseskozi na akademskem nivoju. Vem, da ga je to bolelo in prizadelo, vendar nikoli ni mešal osebnih čustev in znanstvenih problemov. Tudi sam se osebno nikoli nisem mogel odločiti za njegovo tezo o neobstoju katarze, vendar to ni v ničemer skalilo najinih odnosov. Nasprotno, ravno po tem predavanju in po razgreti diskusiji mi je predlagal, naj se poslej tikava, kar sem si štel v največje priznanje.

Poslej sva si izmenjala veliko prijateljskih pisem, zlasti še potem, ko sem leta 1974 od profesorja Grošlja prevzel souredništvo „Živa antike“. Večkrat sva tudi sodelovala v raznih odborih in komisijah in sodelovanje z njim je bilo vedno pravi užitek, saj kljub ugledu, ki ga je užival kot nesporna avtoriteta *in rebus philologicis*, nikoli ni *ex cathedra* vsiljeval svojih stališč, ampak je vedno prisluhnil nasprotnim argumentom. Še dva meseca pred svojo smrtjo je predlagal, naj namesto njega prevzamem članstvo v komisiji za obrambo doktorske disertacije mladega makedonskega kolega Mitevskega („Vpliv homerske epske poezije na ‘Armatolos’ in ‘Skenderbej’ Grigorja Prličeva“), ki ji je bil od vsega začetka ravno on mentor. Zaupano dolžnost sem z veseljem sprejel in se ob pripravah na zagovor nekoliko poglobil v področje, ki mi je bilo dotlej *terra incognita*. In tako sem na svoje presenečenje odkril, kako je tudi na tem področju prof. Petruševski opravil pomembno pionirsko delo: z enako suverenostjo, kot je obladoval homersko in predhomersko, mikensko grščino, se je gibal tudi po tri tisočletja mlajših obdobjih nove grščine in porajajočega se makedonskega klasicizma. Z drznimi metodološkimi prijemi je odprl nove vidike tudi v preučevanju utemeljitev makedonske književnosti.

Toda osrednje polje znanstvenih interesov prof. Petruševskega je bila slejkoprej mikenščina: tu si je s svojimi dognanji ustvaril mednarodni sloves in si v Petru Ilievskem vzgojil vrednega naslednika in tudi sicer skrbel za naraščaj v tej najmlajši filološki disciplini. Nisem

strokovnjak za to področje, zato lahko samo ponavljam ocene, ki sem jih slišal od drugih.

Z gotovostjo pa lahko zapišem eno. Slovenski pisatelj Alojz Rebula je ob pogledu na Sovretov prevod Homerjeve Iliade nakoč zapisal, da je bil Sovrè „pravi biološki čudež“, saj predstavlja že sam prevod Iliade „delo za celo človeško življenje“. Podobno bi lahko *mutatis mutandis* zapisali o makedonskem prevodu Iliade, in to še s tem večjo upravičenostjo, ker je Sovrè vendarle imel že lepo število prdhodnikov, ki so pred njim poslovenili posamezne speve Iliade, medtem ko Petruševski ni imel v makedonščini pred sabo nikogar in je v resnici oral ledino. Toda to je samo eno od njegovih „del za celo človeško življenje“. Enako bi lahko zapisali o njegovem ustanavljanju Filozofske fakultete v Skopju, o njegovih dognanjih in odkritjih na področju mikenologije, o njegovih raziskavah Prličeva in drugih antičnih vplivov in odmevov v makedonščini, o njegovih tekstno–kritičnih emendacijah Aristotelove Poetike, tega gotovo najbolj diskutiranega antičnega teksta (poseg v „katarzo“ je samo ena iz cele vrste konjektur, s katerimi je prof. Petruševski saniral Aristotelovo besedilo): že vsak posamezni od teh njegovih znanstvenih podvigov predstavlja „delo za celo človeško življenje“. Predvsem pa velja to za njegovo največjo stvaritev, za „Živo antiko“, ki jo je ravno prof. Petruševski priklical v življenje in jo v prvih desetletjih njenega obstoja skrbno negoval in urejal ter z njo omogočil afirmacijo naše klasične filologije pred mednarodno strokovno javnostjo.